

Motion till riksdagen

1988/89:N256

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Livskraftiga småföretag

Små företag har stor betydelse

Av landets 352 000 företag är 351 000 småföretag. Totalt sysselsätter småföretagen med färre än 200 anställda 1,2 miljoner människor. I de små företagen arbetar 60 procent av alla sysselsatta i det privata näringslivet. Av 343 000 företag har 96 procent under 20 anställda. Dessa siffror visar småföretagens stora betydelse för svenskt näringsliv.

För att marknadsekonomi skall fungera krävs livskraftiga små och medelstora företag. Utvecklingskraften och mångfalden hos småföretagen är oändligt viktig för vårt land. En sund konkurrens skall råda på marknaden. För detta krävs den mångfald som bara ett stort antal fristående företag kan ge. Konsumenten kan därvid genom fritt köpval och prisjämförelser påverka och styra vad som skall produceras. Dessutom sprider mångfalden och konkurrensen det ekonomiska inflytandet och motverkar kartellbildningar. Detta har både prisdämpande effekter och bidrar till att uppfylla höga kvalitetskrav. Småföretagens närhet till kunderna gör marknadsekonomins signalsystem effektivt. Genom sin smidighet kan de med kort varsel anpassa sig till förändrade krav.

Idéer och skaparkraft

Men därutöver är det i dessa företag som en stor del av det nytänkande sker som leder till utveckling av produkter och tjänster, vilket i sin tur är en förutsättning för hela näringslivets framgång. De mindre företagen är en bra miljö för nya idéer.

Av de mindre och medelstora företagen är den övervägande delen familjeföretag, där familjemedlemmarna är direkt engagerade i verksamheten. Ansvar och intresset för företagets framtid och det personliga risktagandet innebär ett engagemang som har stor betydelse för näringslivets utveckling.

Många människor drivs av ambitionen att skapa något eget. Att utveckla en idé och få tillfälle att pröva om den håller. Många storföretag och koncerner har börjat just på det sättet; som ett en- eller fåmansföretag. Det egna företagandet är alltså viktigt för landet men har också betydelse för den personliga tillfredsställelsen. Är det roligt och stimulerande att driva företag så är det naturligt att man också satsar på fortsatt utveckling trots att det innebär stora arbetsinsatser och risktagande för ägaren/företagsledaren. Att

människor ges denna möjlighet att utveckla sina ambitioner och idéer i ett eget företag är också av betydelse i ett vidare perspektiv, en förutsättning för ett gott samhällsklimat.

Men för att nå framgång krävs inte bara läggning, utan också kunskap, ekonomiskt risktagande och mycket arbete. Företagaren i ett litet företag får ofta göra långa arbetsdagar och använda många kvällar och helger för den administrativa delen.

Mot. 1988/89
N256

Småföretag exporterar

De mindre och medelstora företagen är betydelsefulla för exporten. Allt flera av de mindre företagen hittar nu ut på den europeiska marknaden och/eller USA-marknaden. De allra minsta företagen som inte har egen export är ofta legotillverkare och underleverantörer till större företag och medverkar därigenom till att införa valuta till Sverige.

Arbetet inom EG med att bilda en gemensam inre marknad berör i högsta grad de svenska företagen. Det skulle slå hårt mot svenskt näringsliv om det på den västeuropeiska marknaden skulle behöva kämpa på sämre villkor än sina EG-konkurrenter. Inom storföretagen pågår en strukturering för att på olika sätt skaffa sig tillgång till EG-marknaden i ett läge där Sveriges framtida förhållande till EG ter sig osäkert. För småföretagen är detta svårare och därför är Sveriges relationer till EG av särskild betydelse för småföretagarna. Framför allt för de små företagen är ett nära EG-samarbete viktigt.

Regionalpolitisk betydelse

Småföretagen är även viktiga från sysselsättningssynpunkt. 1,2 miljoner människor är direkt verksamma i små och medelstora företag. Det är framförallt utvecklingen i dessa företag, liksom etableringar av nya företag, som skapar nya arbetstillfällen.

Småföretagens spridning underlättar regional balans genom att ge service och arbetstillfällen åt bygder som annars skulle ha stora svårigheter eller rent av läggas öde. Det finns ofta en personlig känsla för hembygden i kombination med företagargandan. Småföretagen är mera anpassningsbara än stora företag och har en beundransvärd förmåga att "bita sig fast" i bygder med små förutsättningar.

Stora företag har många gånger en synnerligen stor betydelse för den ort på vilken de bedriver verksamhet. Men det är av största vikt att det omkring det stora företaget finns ett differentierat småföretagande. Småföretag som inte allena är legotillverkare åt det stora företaget, utan som är fristående och har en produktion av varor och tjänster oberoende av det stora företaget. Vi har sett alltför många exempel i vårt land på hur hela regioner drabbats av svåra bakslag och utflyttningar, på grund av att ett dominerande storföretag tvingats slå igen, ofta som en följd av strukturförändringar.

Det är av stort värde för kommunerna att ha en rik flora av livskraftiga småföretag. Dess invånare får många arbetsplatser att välja mellan och kan bättre tillvarata olika utbildningar och intressen. Med ett stort antal småföretag i olika branscher ökar möjligheten att erbjuda såväl kvinnor som män arbete.

Arbetsmiljön är ofta god i småföretag, med ett nära samarbete mellan ägare och anställda. Detta visar sig bl.a. i en lägre sjukfrånvaro i de små och medelstora företagen.

Mot. 1988/89
N256

Marknadsekonomi

Det finns fyra viktiga hörnstenar för ett väl fungerande näringsliv; ett marknadsekonomiskt system med privat äganderätt, näringsfrihet, en fri och sund konkurrens och en skattepolitik som stimulerar i stället för hämmar.

För oss liberaler är marknadsekonomi den självklara basen i ett välfärdssamhälle. Vi behöver bara se oss om i Europa för att kunna konstatera att marknadsekonomi till och med är en förutsättning för välfärden. Stater, som tillämpat och lovprisat planekonomi, visar alltmör öppet att de nu försöker förändra sitt ekonomiska system i marknadsekononisk riktning.

Utan ett fritt näringsliv och enskilt ägande finns ingen demokrati. Ingenstans i världen har ekonomisk planhushållning och centralstyrning kunnat förenas med politisk demokrati.

Utrymmet för enskilda initiativ finns i marknadsekonomi. Där verkar konsumenter, företag och organisationer inom de ramar statsmakterna dragit upp, och befriade från socialistisk detaljstyrning. I stället ges uppfinnings- och idérikedom möjlighet att blomstra. Det ger den mångfald och valfrihet som är omistlig för fria människor.

Skydda näringsfriheten

Fri etableringsrätt är en nödvändig förutsättning för marknadsekonomi. Folkpartiet kräver därför att näringsfriheten grundlagsskyddas.

Idag råder i praktiken ett näringsförbud inom exempelvis den offentliga sektorns sociala verksamheter. Oftast är det de vanligtvis kvinnodominerade yrkena där som drabbas. Socialdemokraternas politik har under många år gått ut på, att förbjuda eller försvåra för dem som arbetar inom vård, omsorg och utbildning, att öppna liknande verksamheter i egen regi. Socialdemokraterna fortsätter med detta hårdnackade motstånd mot enskild verksamhet, vilket utgör ett gravt intrång i näringsfriheten.

Vandelsprövning, tillståndskrav och andra former av etableringskontroll som innebär generella regleringar av hela branscher skall avskaffas. Det är inte motiverat med inskränkningar och restriktioner annat än om människors hälsa och säkerhet står på spel.

Företag får inte diskrimineras på grund av att de är enmansföretag och/eller saknar kollektivavtal. När en fackförening av det skälet motsätter sig att ett företag anlitats är det ett allvarligt ingrepp i etableringsfriheten.

Enskilda initiativ bör i stället uppmuntras. Företagaren, som person, måste mötas med uppskattning – inte med misstänksamhet. Vi måste få ett samhälle där initiativ och skapande välkomnas och där toleransen mot enstaka misslyckanden blir större. Ett samhälle där socialistisk misstro ersätts med liberal tilltro.

En mångfald av företag, som bjuder ut sina varor och tjänster i konkurrens med varandra, gynnar konsumenten. Det blir konsumenternas köpval som bestämmer produktionen.

Men förutsättningen är då att inte myndigheterna ingriper på olika sätt, genom skatter som slår orättvist, genom etableringsförbud eller genom ekonomiska subventioner, orättvisa avtal eller facklig diskriminering. En fungerande konkurrens kräver att förutsättningarna är desamma för olika företag och ägarformer.

Det gäller också att alltid vara på sin vakt mot prisöverenskommelser och leveransvägran. Det ankommer på näringsfrihetsombudsmannen att noga övervaka sådana tendenser. Det är viktigt att NO agerar kraftfullt och snabbt. Särskilt småföretag är känsliga för långa handläggningstider. Uteblivna leveranser betyder utebliven produktion eller försäljning. Förluster som i värsta fall kan leda till konkurs för det lilla företaget. Det händer att mindre företag som kraftigt sänker priserna blir utsatta för leveransvägran från sina leverantörers sida. Sådana påtryckningar från leverantörer och konkurrenter är ett brott mot marknadsekonomi och till nackdel för konsumenterna.

Skattereform behövs

Den fjärde viktiga hörnstenen i näringspolitiken är skatterna. Skattepolitiken behandlas utförligare i folkpartiets skattemotion, men de viktigaste förslagen när det gäller småföretagsamheten är följande:

- Marginalskatterna måste sänkas. De verkar starkt hämmande på expansionslust och utveckling hos många småföretagare. "Det måste löna sig att arbeta" är en gammal folkparti-devis som är minst lika aktuell idag.
- Företagsbeskattningen måste reformeras. Skattesatsen för aktiebolag bör sänkas kraftigt, medan resultatregleringar begränsas.
- Förmögenhetsskatten på arbetande kapital i små och medelstora företag måste avskaffas.
- Arvsskatten på arbetande kapital måste sänkas för att underlätta generationsskiftet.
- Vinstdelningsskatten och den särskilda arbetsgivaravgiften måste försvinnas genom att löntagarfonderna avskaffas.
- På sikt måste dubbelbeskattningen på aktieutdelningar avskaffas.
- Ytterligare höjningar av arbetsgivaravgifterna bör undvikas.
- Investeringsfonderna måste släppas fria.
- Det krävs lyhördhet för egenföretagarnas speciella situation. Det kan ibland finnas skäl till särskilda regler för dessa, då de inte alltid kan utnyttja skatteregler som ligger bättre till för andra företag.

Sprid ägandet – bort med löntagarfonderna

Folkpartiet har alltid varit emot maktkoncentration. Detta inbegriper stor koncentration av ägande. Vi vill att svenskt näringsliv skall ha ett så spritt ägande som möjligt. Det är en av anledningarna till att de kollektiva löntagarfonderna måste bort, och inte ersättas av nya fonder som LO föreslår.

Löntagarfondernas avveckling behandlas i en trepartimotion från folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet.

I stället vill vi se mer av individuella andel-i-vinst-system. Genom system med andelar i det egna företagets resultat kan inflytande förenas med ökat ansvar för dess verksamhet och lönsamhet. De kollektiva löntagarfonderna däremot är ett starkt centraliserat system, som varken skapar det individuella ägande i företagen, som folkpartiet eftersträvar, eller ökar de anställdas inflytande.

Politiker och myndigheter bör vara positiva till att anställda blir delaktiga i vinsten och får ett starkare personligt intresse av lönsamhet i företaget. Andel-i-vinst-systemet ger inflytandet till dem som arbetar i företaget och inte till centrala fackliga organisationer. Därför skall inte individuell vinstdelning försvåras eller förhindras – utan stimuleras. Det gör fler till ägare av svenskt näringsliv.

Folkpartiets förslag om andel-i-vinst-system behandlas utförligare i vår partimotion om ägandespridning.

Riskkapital, utvecklingsfonder och exportkontakter

Folkpartiet har i många år föreslagit att valutaregleringen skall slopas. Regeringen föreslår nu sent omsider liberaliseringar av valutalagstiftningen, vilket skapar förutsättningar för en lägre ränta. För småföretagen är detta en viktig åtgärd då deras investeringar i stor omfattning lånefinansieras.

Samtidigt måste företagen ges ökade möjligheter till självfinansiering. Detta är bl.a. en skattepolitisk fråga och folkpartiets förslag på det området – bl.a. att avskaffa förmögenhetsskatten på arbetande kapital – bidrar till ökat eget riskkapital.

Utvecklingsfonderna skall enligt folkpartiets uppfattning koncentrera sina insatser till serviceverksamhet, medan kreditgivningen på grund av utvecklingen på kreditmarknaden i övrigt har spelat ut sin roll. Utvecklingsfonderna bör prioritera de minsta småföretagen och bedriva en konsultverksamhet med rådgivning och kontaktförmedling.

Som tidigare nämnts har även små och medelstora företag en betydande exportandel och det kan förmodas att en stor potential alltjämt finns. Men många småföretagare har en besvärlig tröskel att ta sig över innan de kan komma ut på internationell marknad. Kontaktsvårigheter, språksvårigheter, okunskap om lagar och regler osv. utgör ibland ett för stort hinder för att export skall komma till stånd.

De regionala utvecklingsfonderna bör öka sina ansträngningar att underlätta småföretagens export. Företagens egna organisationer är en viktig resurs och kontakter mellan dessa organisationer och exportrådet bör också kunna leda till nya marknader för svenska småföretag.

Ett stort problem för svenskt näringsliv är emellertid att regeringen misslyckats med att få ner inflationen. Kampen mot inflationen måste drivas effektivare om Sveriges företag skall vara konkurrenskraftiga på utlandsmarknaden.

Ett krav, som folkpartiet framfört under många år, är att utvecklingsfonderna måste vidga sin målgrupp till att omfatta även hantverk och servicefö-

retag. Nuvarande förhållanden blir alltmer ohållbara, vilket de regionala utvecklingsfonderna i praktiken måste konstatera. Onödiga gränsdragningar, som är svåra att motivera, måste undvikas.

Mot. 1988/89
N256

Stor kunskap om företagsamhet och marknadsmöjligheter bör finnas i utvecklingsfondernas styrelser för att göra stödinsatserna på rätt sätt och i rätt företag. För närvarande går cirka 40% av företagen, som fått olika lokaliseringstöd, i konkurs. Till utvecklingsfondernas styrelser bör därför väljas personer med företagserfarenhet.

Fasta spelregler och ökad rättssäkerhet

Företagen måste kunna räkna med stabilitet och långsiktighet i lagar och regler. Om de förutsättningar statsmakterna ger för verksamheten ändras med kort varsel skapas en osäkerhet som påverkar företagen negativt. Beslutsunderlaget förändras och investeringskalkyler kullkastas.

Missgrepp på det här området drabbar framför allt mindre företag. De kan inte arbeta med samma riskspridning som de större företagen och inte heller har de storföretagens resurser att hålla sig underrättade om vilka förändringar som planeras och genomförs.

Därför skall regelsystemet präglas av långsiktighet och de omprövningar som blir nödvändiga måste åtföljas av generösa övergångsbestämmelser. Regeländringar får aldrig ges retroaktiv effekt.

Folkpartiet ställer i flera sammanhang krav på ökad rättssäkerhet. Det kravet har aktualitet också när det gäller företagande. Flera uppmärksammade fall har visat på konflikter t.ex. mellan skattemyndigheterna och småföretagen, konflikter som rimmar illa med rättssäkerhetskravet. Kravet på förstärkt grundlagsskydd för äganderätten har aktualiserats bl.a. i samband med uttaget av den s.k. engångsskatten.

Lagstiftning och tillämpning skall ske på ett sådant sätt att godtycke och maktmissbruk förhindras. När myndigheterna gör fel skall företag och dess ägare hållas skadeslösa. I grundlagen måste äganderättens ställning förstärkas. Förslag i detta syfte läggs också fram i andra motioner från folkpartiet.

Byråkrati och krångel

En av fördelarna med det mindre företaget är frånvaron av intern byråkrati och bundenhet. Småföretagaren kan snabbt anpassa sin produktion till kundens krav.

Men myndigheternas regelverk och byråkratiska krångel är besvärliga för de små företagen, som inte är stora nog att hålla sig med särskilda kamerala avdelningar. Detta bör myndigheterna ta hänsyn till och förenkla så mycket som möjligt.

Det går säkert också att ytterligare begränsa det uppgiftslämnande som nu innebär trist arbete på helger och kvällar.

Arbetsrätten

Den arbetsrättsliga lagstiftningen är inte anpassad till småföretagen. En översyn behöver därför göras. Den bör bl.a. gälla arbetstagarbegreppet. Det

är viktigt att det finns klara regler för huruvida en person är att betrakta som anställd eller företagare.

Mot. 1988/89
N256

Reglerna om saklig grund för uppsägning och turordning vid driftsin-skränkningar är andra exempel på bestämmelser där småföretagens speciella situation måste beaktas vid en sådan översyn. Likaså bör de arbetsrättsliga skadestånden ingå. De står ofta inte i rimlig proportion till den uppkomna skadan.

Genom att gällande kollektivavtal innehåller begränsningar i den lagstad-gade rätten till sex månaders provanställning är det i praktiken ett stort antal, framför allt mindre, företag som inte har denna möjlighet. Inte minst för att stimulera provanställningar i småföretagen är det viktigt att dessa hinder undanröjs. Även dessa frågor bör prövas.

Lärlingsutbildning är gedigen utbildning

Näringslivet har idag brist på yrkesutbildad arbetskraft. För småföretagen är detta särskilt bekymmersamt, eftersom de har mindre resurser till att aktivt rekrytera personal eller till att erbjuda utbildning inom företaget.

Det är av omistligt värde att grundskolan ger bra baskunskaper och är öppen för kontakter med arbetslivet, liksom att lärare och SYO-konsulenter har goda kunskaper om småföretagens roll i svenskt näringsliv.

Av olika utbildningsformer efter grundskolan och ev. gymnasieskolan är lärlingsutbildning ett bra alternativ. Trots att lärlingsutbildningen visat sig vara den av gymnasieskolans utbildningar som i störst utsträckning leder till fast anställning ges den enligt vår uppfattning inte tillräckliga resurser. Det gäller antalet platser såväl som statsbidragen för dess anordnande.

Lärlingsutbildningen skall inte omgärdas av bestämmelser och förbehåll, utan vara ett alternativ till linjer i gymnasieskolan. Statsbidrag bör utgå med 75% första året, 50% andra och 25% tredje året och gränsen för antalet lärlingsplatser bör undanröjas.

Folkpartiets krav på förbättrad lärlingsutbildning utvecklas ytterligare i vår motion om arbetsmarknadspolitik.

Kvinnor som företagare

Det finns en historisk tradition av företagsamhet bland kvinnor. Kvinnligt företagande minskade avsevärt under strukturförändringarna på 50- och 60-talen, men har därefter återigen expanderat. Det finns ett ökande intresse bland kvinnor att bli egna företagare – ett företagarintresse som är till stort gagn för svenskt näringsliv.

I och med åtstramningarna inom den offentliga sektorn har kvinnors behov av att bilda egna företag ökat. Folkpartiet anser det vara upprörande att socialdemokraterna alltfjämt försöker förhindra att enskilda ges möjligheter till egenföretagande inom sociala verksamheter. Hela samhället har ett intresse av att kvinnors kreativitet tas till vara. Inte minst därför skall enskilda alternativ inom vård och omsorg, där många kvinnor arbetar, uppmuntras.

Kvinnlig företagsamhet finns i stor utsträckning i servicebranscher och i mindre utsträckning inom tillverkningsindustrin. Kvinnor som företagare är

därigenom uteslutna från möjligheter till stöd från de regionala utvecklingsfonderna. Detta är ett av skälen till att vi föreslår att utvecklingsfondernas målgrupper utvidgas.

Mot. 1988/89
N256

Kvinnlig företagsamhet finns utförligare behandlad i folkpartiets motion om jämställdhet.

Hantverket åter på frammarsch

I takt med industrins framväxt har många hantverk drivits tillbaka under åren. Det är från många utgångspunkter en beklaglig utveckling. Ett levande hantverk står inte i motsatsställning till expansiv och framtidsinriktad industriell produktion. Tvärtom utgör det ett viktigt komplement. Hantverkskunnande – förvärvat genom generationers praktik – kan stödja dagens teknik och initiera morgondagens.

Under de senaste åren har intresset åter ökat för hantverk, liksom medvetenheten om att hantverksyrket kan vara en framtidsbransch. Många ungdomar intresserar sig nu för gamla hantverk och skaffar sig utbildning för dessa.

Folkpartiet tar upp hantverksfrågorna utförligare i en särskild motion.

Detaljhandeln berör oss dagligen

Näringspolitiken koncentreras i stor utsträckning på de tillverkande företagen. Trots detaljhandelns stora betydelse som länk mellan producent och konsument tilldrar den sig betydligt mindre intresse. Enligt folkpartiets uppfattning måste denna viktiga del av näringslivet ägnas större uppmärksamhet.

Utgångspunkten skall vara att skapa förutsättningar för ett distributions-system som kännetecknas av mångfald, effektiv konkurrens och fri prisbildning. Koncentration och blockbildningar i grossistledet minskar detaljhandelns möjlighet att differentiera varuutbudet och leder till dyrare varor.

De fria affärstiderna måste behållas och förslaget om enprissystem skall inte genomföras. Leveransvägran, karteller och monopol i alla dess former måste aktivt motverkas.

Detaljhandelns villkor behandlas utförligare i en särskild folkpartimotion.

Hemställen

Med anledning av ovanstående hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att näringsfriheten bör grundlagsskyddas.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att företag som är enmansföretag och/eller saknar kollektivavtal inte får diskrimineras.²]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prisöverenskommelser och leveransvägran,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa gynnsamma förutsättningar för lokala andel-i-vinst-system.³]

2. att riksdagen beslutar att de regionala utvecklingsfondernas låneverksamhet avvecklas,

Mot. 1988/89
N256

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de regionala utvecklingsfondernas serviceverksamhet med exportkontakter för småföretag,

4. att riksdagen beslutar att de regionala utvecklingsfondernas målgrupp utvidgas till att också gälla hantverks- och serviceföretag,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om valet av ledamöter i utvecklingsfondernas styrelser,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stabilitet och långsiktighet i lagar och regler,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad rättssäkerhet.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att undvika onödigt krångel och begränsa uppgiftslämnandet,³]

[att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de arbetsrättsliga lagarna med syfte att få en bättre anpassning till de mindre företagen,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lärlingsutbildningen.⁴]

Stockholm den 20 januari 1989

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrlund (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Anne Wibble (fp)

Gudrun Norberg (fp)

¹ 1988/89:K223

² 1988/89:A727

³ 1988/89:Fi410

⁴ 1988/89:U6234